

*Олександр Титаренко, аспірант кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ТА ОСВІТА У СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЕКТІ П. НАТОРПА

Стаття присвячена аналізу науково-педагогічної спадщини Пауля Наторпа (1854 – 1924) стосовно формування соціального виховання, освіти і самоосвіти, етапів їх розвитку та цілей.

Постановка проблеми та аналіз досліджень і публікацій. Характерною особливістю сучасної педагогічної думки є посилення уваги до соціальної тематики: “соціальне пізнання”, “соціальна держава”, “соціальна етика”, “соціальний організм”, “соціальна культура”, “соціальна робота”. Відкритими для дискусій є також поняття “соціальне виховання”, “освіта” та “самоосвіта”.

Першим теоретиком соціальної педагогіки вважається німецький філософ і педагог П. Наторп, який у праці “Соціальна педагогіка” обґрунтував основні поняття цієї дисципліни. Тому, на наш погляд, є доцільним висвітлення уявлень П. Наторпа щодо соціального виховання та освіти.

Питання соціального виховання у соціально-педагогічній спадщині П. Наторпа висвітлюють А.П. Пінкевич, М.А. Галагузова, Б. Єржабкова, І.Д. Зверева та ін.

Таким чином, **мета статті** полягає в аналізі соціально-педагогічних ідей П.Наторпа стосовно формування соціального виховання та освіти, етапів їх розвитку та цілей.

Виклад основного матеріалу. Головною ідеєю соціальної педагогіки є створення цілісної системи виховання, мета якої полягає у забезпеченні гармонії індивідуального та соціального начал у людині.

Соціальне виховання, за визначенням А.В. Мудрика, – це “вирощування людини в процесі планомірного створення умов для цілеспрямованого позитивного розвитку та духовно-ціннісної орієнтації” [1, 111].

Передумовами для будь-якої здатності до навчання та соціального виховання є розвиток здібності сприйняття, що виконується дитиною самостійно. На думку П. Наторпа, соціальне виховання, навчання вдається дитині легше, коли вона росте у суспільстві, в якому вона народилась, і відчуває, що її люблять. Хоча слухняність є

обов’язковою, її у жодному разі не слід плутати з “безвольністю”. Оскільки основу слухняності відображає віра дитини у любов батьків, то сюди ж належать внутрішнє переконання дитини, що у будь-якому випадку батьки приймають правильні рішення. Якщо ці умови виконуються, виховання відбувається без покарань, і можна, навіть, відмовитися від винагороди. Цей, на перший погляд, ліберальний підхід, який порівнюють із сучасними уявленнями про виховання, загалом часто порушується і не доводиться послідовним чином до кінця. На думку П. Наторпа, дитину слід підкорювати волі дорослих, а відповідно, і суспільству, делікатним психологічним способом: “Усвідомлення обов’язків, відповідальності, а також вини, якщо не виконано обов’язок, та необхідності вдосконалення слід пробуджувати і зберігати в такому стані” [4, 40].

У своїй поглядах на соціальне виховання П. Наторп відмовляється від тілесного покарання непослідовно, хоча він і намагається, подібно до Песталоцці, обмежити його застосування до сфери домашнього виховання і не використовувати в школі. У зв’язку з цим П. Наторп пояснює: “Все ж таки в певному випадку покарання може бути відповідним засобом, щоб моментально досягти необхідного” [4, 41]. Разом із тим, П. Наторп підтримує традицію “чорної педагогіки”, яка створила одну, до сьогоднішнього дня існуючу, суперечність, тобто, що виховання, з одного боку, має слугувати “початку прогресу, подальшій освіті, багатообіцяючому просвітництву людського роду”, і в той же час сприяти “соціальному дисциплінуванню дитини, більше не як зовнішній тиск, а як проникнення в дитячі душі” [2, 45].

Соціальне виховання дитини продовжується у школі. В ній виховання має стати працею на службі суспільства. Народна школа, за уявленням П. Наторпа, має представляти обов’язкову та

СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ТА ОСВІТА У СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЕКТІ П. НАТОРПА

загальну школу тривалістю навчання близько шести років. Їй належить важлива функція в соціальній підготовці особистості: “Сукупність перших, з огляду на всю систему національної освіти найважливіших ступенів шкільного навчання, мають незамінну цінність для розкриття загального надбання та почуття обов’язку” [4, 43].

Соціальне виховання пов’язане з освітою, навчанням та самоосвітою людини. Основи поняття освіти були закладені П. Наторпом у його праці “Загальна педагогіка у тезах для академічних лекцій”. У ній стверджується: “Поняття освіти не означає лише набуття досвіду, але являється більш складним питанням. Освічувати означає формувати або призводити до своєрідної досконалості. Таким чином, звідси він виводить поняття, яким повинна бути річ, тобто цільове поняття. Поняття виховання, під яким він має на увазі освіту людини як справу волі вихованця, вказує не менше ніж на ціль, яка й підпорядкована волі вихователя. Ми називаємо поняття того, чого немає, але має бути, ідею загалом. Отже, поняття освіти або виховання веде до проблеми обґрунтування ідеї” [4, 2].

Поняття освіти, таким чином, нерозривно пов’язане з ідеєю, а саме походить від неї, тому що, на думку П. Наторпа, беззаперечним є те, “що ми відносимо наше безкінечне емпіричне існування до її безкінечної надемпіричної мети і одночасно порівнюємо з нею” [4, 3].

Зміст освіти відносять до різноманітних основних сфер, які в той же час охоплюють основні напрямки людської культури. До них належать наука, мораль та естетика. “Розум людини розвивається, коли в ньому утворюються сфери духовного змісту, і коли він у формуванні цих сфер дотримується своїх власних законів, так що можливо загально описати шлях цього утворення. Кожне внутрішнє сфероутворення протікає через створення глибших та ширших відношень та зв’язків...” [4, 13]. Освіта містить у собі, в її всеохоплюючих масштабах, “формування з людини людину”, при цьому прогрес людського розвитку завжди зводиться до прогресу в свідомості [4, 14]. Поряд зі сферами науки, моралі та мистецтва необхідно виділити належне місце релігії, щоб “вона нас піднімала над усіма безкінечними перешкодами людської науки, моралі та культури до безкінечного, над усією обумовленістю людського існування тут на землі до безкінечного, трансцендентального” [4, 21].

Другою основною сферою освіти П. Наторп вважає формування волі. На початок її створення він вказує такими словами: “Людина хоче тільки тоді, коли розуміє, і розуміє тільки тоді, коли хоче” [4, 3].

Далі П. Наторп торкається питання, яким “законом визначається освітня діяльність суспільства і, разом з тим, саме суспільство і як вони досягають наступного ступеня розвитку” [4, 26], і описує при цьому таку послідовність:

1 ступінь:

Розум учня концентрується на предметі. Вчитель сприяє процесові в тому, що він привертає увагу учня до предмету. Діяльність вчителя й учня в цей момент не розмежовується, оскільки вони утворюють єдність.

2 ступінь:

На цьому рівні відбувається перехід від одного предмету до іншого. В той час, як вчитель сприяє процесові визначення, він підводить учня до самостійного оволодіння освітнім змістом. Між вчителем та учнем виникає співвідношення від “я” до “ти”. Учень стає при цьому більш незалежним від прямого керівництва вчителя [4, 27].

3 ступінь:

На цьому ступені закінчується індуктивний процес 2-го ступеня, і учень вже в змозі самостійно керувати процесом навчання. Між вчителем та учнем виникли „вільні, автономні стосунки, як між рівними” [4, 28].

Коли учень дивиться на досягнуте, в нього одразу виникає незадоволення собою, оскільки він знає, що він може розвивати свою свідомість до безкінечності. Це його підштовхує самостійно продовжувати навчання. Для П. Наторпа суспільство не є незамінним, “але воно піднімається тільки одночасно до вищих і вищих ступенів. Саме тому слід поширювати цей ступеневий розвиток до більших спільнот, таких, як сім’я, народ та, нарешті, людство” [4, 28]. Окремий індивід визнає, що усвідомлення себе на окремих ступенях розвитку, і розвиток волі та практичного розуму, може здійснюватись лише у суспільстві. Суспільне життя стає мотивацією для трудової діяльності у суспільстві.

Як ми бачимо, наторпське поняття освіти немислиме без соціальної спільноти. Робота й організація суспільного життя в ідеалі мають бути оформлені так, щоб вони функціонували як соціальне виховання. П. Наторп пояснює це так: “Оскільки в суспільному житті, як і в житті окремого індивіда, не можна надавати обмеженій, кінцевій меті значення суверенності; людина працює не для того, щоб працювати, керує та дозволяє, щоб нею керували, не для того, щоб керувати та бути керованою, але і те й інше очевидно являється тільки засобом для досягнення останньої мети, підняти людину на висоту людяності, це означає, що вони повинні як єдині засоби підпорядковуватись меті людської

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

освіти. Освіта через роботу до роботи, через суспільні організації до участі в них, а також через суспільне виховання до власної суспільно-виховної діяльності – ці три речі під своєрідним кутом зору освітньої діяльності є необхідними, пов'язаними між собою частинами одного організму, організму людської освіти” [4, 31].

Розширення поняття освіти до таких масштабів у межах педагогіки не є незаперечним: “Розширення освіти до універсального вирішення проблем йде поряд із радикальним звуженням педагогічних завдань” [3, 72].

Висновки. Підбиваючи підсумки, слід сказати, що соціальне виховання, на думку П. Наторпа, тісно зв'язане з виконанням обов'язків щодо держави. Таким чином, його уявлення сильно відрізняються від сучасного розуміння соціального виховання, в якому йдеться перш за все про здобуття таких соціальних манер

поведінки, як повага, конструктивне подолання конфлікту, а також про здібність уміти належним чином захищати власні інтереси в стосунках з іншими та з групою.

1. Мудрик А.В. Соціальна педагогіка: Учеб. для студ. пед. вузів / Под ред. В.А. Слостеніна. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: Издательский центр “Академія”, 2000.

2. Gudjons, Herbert: Geschichte der Pädagogik. In: Pädagogik, 12/1992, S. 44 – 48.

3. Koring, Bernhard: Einführung in die moderne Erziehungswissenschaft und Bildungstheorie. Weinheim: Deutscher Studienverlag 1990.

4. Natorp, Paul: Allgemeine Pädagogik in Leitsätzen zu akademischen Vorlesungen. Saarbrücken: VDM Verlag 2006.

5. Schrader, Sabine: Großes Wörterbuch Psychologie. München: Compact 2004.

Ірина Цар, аспірант

Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті висвітлюються актуальні аспекти фахової підготовки студентів в умовах інформатизації освітнього простору, розглянуто можливості сучасних інформаційних технологій у навчанні іноземної мови.

Постановка проблеми. Розширення міжнародних зв'язків, створення умов для входження української освіти у світовий освітній простір посилюється роль іноземної мови у державі, суспільстві, особистості. Сьогодні іноземну мову розглядають як засіб спілкування, взаєморозуміння і взаємодії людей, пізнання інших національних культур, розвитку особистості. Перед вищою школою ставиться завдання створення ефективної методики формування іншомовної професійної компетенції у студентів немовних спеціальностей. Для того, щоб випускник ВНЗ зміг ефективно здійснювати свою професійну діяльність, він повинен володіти базовим рівнем професійної компетентності, який формується саме у вищому навчальному закладі у процесі професійної підготовки, оскільки навчальний предмет є одним із найголовніших засобів реалізації змісту освіти.

Навчальний курс “Іноземна мова” обов'язковий для вивчення у будь-якому вищому навчальному закладі. Сьогодні практичне володіння іноземною мовою є показником освіченості спеціаліста. Це пояснюється головною умовою забезпечення потреби України у висококваліфікованих фахівцях, яка знаходить відображення у програмних вимогах щодо володіння студентами іноземною мовою, що передбачає досягнення такого рівня розвитку іншомовної комунікативної спроможності у сферах професійного і ситуативного спілкування із закордонними партнерами у професійній діяльності в усній та письмовій формі [4, 162].

Аналіз науково-методичної літератури з проблеми професійної підготовки засвідчує, що питання формування іншомовної компетенції займає провідне місце у методичній науці. Проблеми мовної підготовки спеціаліста у вищому